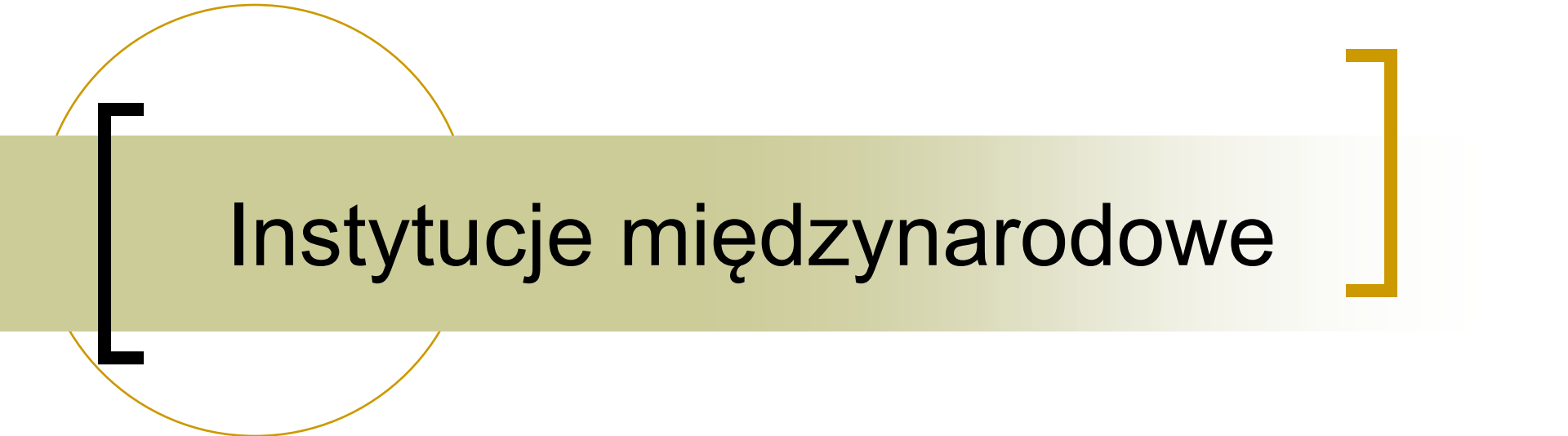

Instytucje międzynarodowe

dr Magdalena Dalecka-Zaborowska

Katedra Zarządzania Strategicznego i Marketingu

Wprowadzenie

- **Stosunki międzynarodowe** – podstawowa sfera aktywności jednostek i zbiorowości oraz ich instytucji we współczesnej cywilizacji ludzkiej;
- Zdecentralizowane;
- Działania **żywiłowe, nieuregulowane, destabilizujące**, a nawet **anarchizujące** życie międzynarodowe są przeciwstawione działaniom **powtarzalnym, uregulowanym, sformalizowanym, zinstytucjonalizowanym**.

Organizacje międzynarodowe

- **Instytucje** były początkowo ujmowane wąsko, utożsamiane ze zorganizowanymi formami współdziałania różnych podmiotów na arenie międzynarodowej, tj. z **organizacjami międzynarodowymi**, a zwłaszcza międzyrządowymi.
- **Organizacja międzyrządowa** – celowy, wielostronny związek państw, utworzony na mocy porozumienia i wyposażony w system stałych organów.

Organizacje międzynarodowe

- Porozumienie powołujące organizację międzynarodową i określające jej podstawy funkcjonowania przyjmuje formę **umowy międzynarodowej** (Pakt Ligi Narodów, Karta NZ, Statut Rady Europy);
- Istnieją organizacje, które nie powstają i nie funkcjonują w całości na mocy umowy międzynarodowej; są tworzone w drodze uchwał akceptowanych przez członków (GATT, OBWE).

Organizacje międzynarodowe

- Niezależnie od sposobu powstania, **organizacje** są najbardziej uregulowanymi i rozwiniętymi formami współpracy państw; funkcjonują na podstawie względnie stałego i spójnego **zespołu norm**, które określają:
 - cele i zadania,
 - członkostwo,
 - prawa i obowiązki członków
 - strukturę i kompetencje organów
 - sposoby podejmowania i wprowadzania w życie decyzji
 - sposoby finansowania wspólnej działalności.

Organizacje międzynarodowe

- Główne **funkcje** organizacji ze względu na sposób działania:
 - **regulacyjna** – kształtowanie norm prawnych, politycznych i moralnych postępowania, w sferze wewnętrznej i zewnętrznej;
 - **kontrolno-korygująca** – kontrola przestrzegania przez państwa norm oraz nakłanianie ich do postępowania zgodnego z wzorem;
 - **operacyjne (usługowe)** – świadczenie usług na rzecz państw członkowskich lub innych podmiotów; badania, raporty, studia, analizy, prognozy.

Organizacje międzynarodowe

- Podział organizacji ze względu na **przestrzenny zakres członkostwa**:
 - **powszechne**, otwarte dla wszystkich (ONZ, MFW, WHO),
 - **regionalne**, dostępne dla państw z określonego regionu (NATO, UE, OBWE, UA),
 - **niezwiązane z żadnym regionem**, rekrutujące ograniczoną grupę państw z różnych kontynentów na podstawie określonych kryteriów (OECD, OPEC).

Organizacje międzynarodowe

- Podział organizacji ze względu na **zakres kompetencji**:
 - **wszechstronne** (ogólne, uniwersalne), szeroki zakres kompetencji – ONZ, UA, LPA, z pewnym zastrzeżeniem UE;
 - **wyspecjalizowane** (funkcjonalne), ograniczony zakres kompetencji, pełnią specyficzne funkcje w określonym obszarze życia społecznego – EFTA, WTO, MFW:
 - polityczno-wojskowe (NATO),
 - działające w sferze socjalnej (WHO, MOP),
 - działające w dziedzinie kultury (UNESCO),
 - techniczne (IMO, WMO).

Instytucje międzynarodowe

- **Instytucje** – w szerokim rozumieniu obejmują:
 - organizacje międzynarodowe,
 - agencje i organy międzynarodowe,
 - zasady, normy i procedury,
 - utrwalone systemy statusów i ról,
 - utrwalone sposoby postępowania.
- Instytucje są postrzegane przez pryzmat **powtarzalnych układów zachowań**, tego co utrwalone, uregulowane, co dla państw jest stałym punktem odniesienia.

Instytucje międzynarodowe

- **Instytucje** – trwałe elementy porządkujące życie międzynarodowe;
 - względnie trwałe typy aktywności międzynarodowej kształtujące wymagania i oczekiwania państw w ramach wyznaczonych przez nie relacji;
 - wzorce postępowania uzgodnione w drodze praktyki i wyraźnie uzgodnione;
 - oraz funkcjonujące na ich podstawie formy współpracy – dwustronne i wielostronne.
- **Instytucje** to wyraz uporządkowania stosunków międzynarodowych.

Instytucje międzynarodowe

- **Typy instytucji** ze względu na formy w życiu międzynarodowym:
 - **Normy prawne** i ich zespoły – najpewniejsze regulatory życia międzynarodowego,
 - **Normy nieformalne** (pozaprawne) i ich zespoły oraz utrwalone praktyki (sposoby postępowania) – obyczaj międzynarodowy, kurtuazja (ceremoniał, protokół dyplomatyczny, moralność międzynarodowa – zasada solidarności;
 - **Uregulowane formy współpracy** międzynarodowej – organizacje międzynarodowe, agencje i organy międzynarodowe, stałe komisje i komitety.

Instytucje międzynarodowe

- **Funkcje instytucji międzynarodowych:**
 - **regulacyjna** – stwarzanie, określanie i wskazywanie ram organizacyjnych i normatywnych dla działań i oddziaływań międzynarodowych; porządkująca, ponieważ instytucje tworzą podstawy ładu międzynarodowego, wpływają na kształt i charakter więzi między uczestnikami;
 - **stabilizacyjna** – utrwalanie i ochrona *status quo* w dziedzinach i sferach życia międzynarodowego, które są zinstytucjonalizowane; zasada suwerenności nie tylko oznacza kształt porządku międzynarodowego, ale też zabezpiecza go i umacnia;

Instytucje międzynarodowe

- **legitymizacyjna** – instytucje potwierdzają, uzasadniają i usprawiedliwiają określone wartości, interesy, cele i działania; rozumiana dwojako: wszystkie utrwalone wzorce legitymizują wszystko, co z nimi zgodne, bądź niesprzeczne; po drugie – funkcję tą pełnią również decyzje organizacji międzynarodowych, gdyż wyrażają zbiorowe poparcie, uznanie lub akceptację określonych wartości, norm, działań i procesów.

Instytucje międzynarodowe

- **Znaczenie** instytucji w stosunkach międzynarodowych:
 - **chronią** pluralizm i poliarchię stosunków międzynarodowych przed przekształceniem się w anarchię;
 - **warunkują** działania uczestników w sferze wewnętrznej oraz wzajemnym oddziaływaniu w środowisku zewnętrznym;
 - utrwalając i porządkując *status quo*, **redukuja** niepewność i zmniejszają ryzyko uczestnictwa międzynarodowego;
 - mogą mieć **negatywny** wpływ na środowisko międzynarodowe – nie rozwiązują kryzysów, przedłużają ich trwanie, podsycają nowe; mają przerost funkcji; są podatne na zmiany środowiska, słabiej regulują stosunki społeczne.

Literatura

1. Haliżak E., Kuźniar R. (red.) Stosunki międzynarodowe – geneza, struktura, dynamika, Wydawnictwo UW, Warszawa 2006
2. Cziomer E., Zyblikiewicz L.W., Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2000.